

Akademie waldorfské pedagogiky

ve spolupráci s

**Freie Hochschule Stuttgart
Seminar für Waldorfpädagogik**

Průvodce studiem

pro studijní program základního semináře

„Waldorfský učitel“

Úvodní poznámka a přehled

Vzdělávacím cílem programu základního semináře Akademie waldorfské pedagogiky "Waldorfský učitel" je vytvořit podmínky pro rozvoj dovedností k vyučování zejména na prvním a druhém stupni základní waldorfské školy, včetně metodiky a didaktiky. Seminář však také nabízí základy pro vyučování na střední waldorfské škole. Východiskem studia jsou charakteristické obsahy a metody waldorfské pedagogiky, a také metody osobnostního rozvoje učitele na základě anthroposofie Rudolfa Steinera.

Oblast vyučování třídního učitele zahrnuje předměty hlavního vyučování: vyučování mateřského jazyka, matematiky, kreslení forem, přírodovědných předmětů a zeměpisu, humanitních předmětů a jednoho dalšího odborného předmětu (cizí jazyk, výtvarná výchova, ruční práce, hudba, prakticko-umělecké vyučování a tělocvik).

Předpokladem k přijetí do studijního programu "Waldorfský učitel" je ukončené nebo probíhající vysokoškolské studium.

Studijní obsahy a témata se v závislosti na možnostech lektorského obsazení mohou dílčím způsobem měnit.

Forma studia a jeho časový rozvrh

Studijní program má podobu dálkového studia a probíhá formou víkendových seminářů, které se konají zhruba jednou měsíčně (tři roky, celkem 24 víkendů) a letních soustředění v délce zhruba dva týdny v každém roce.

Cíle studia

Studenti získají základní vědomosti z anthroposoficky prohloubené antropologie a psychologie dítěte. Vedle toho budou uvedeni do problematiky vyučování jednotlivých předmětů, jež vyučuje třídní učitel, po stránce obsahové i metodické. Předměty budou probírány v souvislosti vývoje dítěte a vyučování v různých ročnících. Dále budou rozvíjet své osobní schopnosti především prostřednictvím uměleckých předmětů.

V posledním roce zpracují studenti diplomovou práci, kterou na závěr studia obhájí ve veřejné prezentaci.

Předpokladem pro absolutorium studia je pravidelná účast na kurzech, seminářích a cvičeních, stejně jako aktivní vypracovávání referátů a písemných samostatných prací k určeným tématům. Student dále absoluuje dvě výukové praxe. Výsledky praxí jsou hodnoceny písemnými zprávami mentorů.

Struktura studijního programu

Základní kurzy první části studia

(Období od zahájení semináře do závěru druhého letního soustředění)

Základní témata a obsahy

Úvod do anthroposoficky prohloubené nauky o člověku na základě spisu R. Steinera "Theosofie", evoluce Země a člověka z pohledu vědy o duchu, kulturní dějiny světa a křesťanské kořeny evropské kultury, nauka o jazyku, goetheanistický přístup k poznávání člověka a přírody, goetheanistická nauka o barvách.

Metodicko-didaktické kurzy

Vývoj dítěte a jeho souvislost s učebním plánem, temperamenty člověka a pedagogická práce s nimi, počátky vyučování (zavádění písma, psaní, čtení, počítání), kreslení forem, práce s rytmem, nauka o člověku a zvířatech, vyučování cizí řeči, základní metodicko-didaktické postupy waldorfské pedagogiky.

Základní kurzy ve druhé části studia

Základní témata a obsahy

Prohloubení poznání člověka na základě spisu R. Steinera "Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky", sociální trojčlennost a její souvislost s kulturním impulsem waldorfské pedagogiky, dějiny umění, eticko-filosoficko-náboženské otázky práce učitele, anthroposofické impulsy k práci na sobě a sebevýchova učitele, specifické činnosti třídního učitele a sociální podoba waldorfské školy.

Metodicko-didaktické kurzy

Prohloubení v oblasti metodicko-didaktických postupů waldorfské pedagogiky, metodické kurzy - mateřský jazyk, matematika, dějepis, přírodopis, fyzika, chemie, zeměpis, typologie dětí jako podklad k jejich poznání, léčebná pedagogika, vedení strukturovaného rozhovoru o dítěti v pedagogické konferenci.

Umělecko-praktické vyučování v průběhu obou částí studia

Malování a modelování, zpěv a nástrojová hudba, umělecké utváření řeči, eurythmie.

Praxe

V průběhu vzdělávacího běhu jsou zařazeny celkem dvě praxe (každá v minimální délce jednoho týdne). Úvodní se koná v první části studia a slouží k poznání základního charakteru vyučování a

práce na waldorfské škole. Druhá vyžaduje již intenzivnější vlastní výukovou činnost. Forma praxe u již aktivních učitelů na waldorfské škole může být po dohodě s vedením příslušné školy a vedením semináře individuálně upravena.

Krátké charakteristiky jednotlivých tematických oblastí

První část vzdělávání

Základní kurzy

Rudolf Steiner: Theosofie

K základům pedagogiky patří vytvoření si živého porozumění podstatě člověka. Ve vědeckém kontextu počátku dvacátého století se přístup Rudolfa Steinera k této tematice odlišuje svým metodickým postupem, jenž vedle kritické analýzy požaduje rovněž vnitřní účast a prožitek daných obsahů, aby nedošlo jen k analytickému pochopení, nýbrž i k produktivnímu porozumění.

Vývoj dítěte

V těsné souvislosti s otázkami, které s sebou přineslo poznávání Theosofie probírají se podstatné vývojové kroky od raného dětství až k pohlavní zralosti dospívajících. Přitom se probírají základní charakteristiky a specifické rysy každého věkového stupně na úrovni tělesně-duševně-duchovní takovým způsobem, že může vzniknout porozumění potřebám učení dětí.

Goetheanistická fenomenologie

V těchto kurzech se školí goetheanistická metoda poznávání. Jde o to proniknout do oblasti formujících zákonitostí přírody a dosáhnout spojení s tvořivými silami ve světě zvířat a rostlin, stejně jako v oblasti chemických látek. V tomto úsilí se vyvíjí nová schopnost „nahlížející soudnosti“ v Goethově smyslu; obecný pohled na přírodu se rozšiřuje ve směru imaginativního náhledu. Školení této schopnosti znamená jednak vnitřní upevnění anthroposofické metody poznání, jednak klade základy k obraznému vyučování třídního učitele.

Nauka o barvách

Školení v metodice goetheanistického poznávání se opět uchopí a prohloubí v nauce o barvách. Především pro budoucí třídní učitele je důkladné prohloubení fenomenologického pozorování nutným předpokladem pro umělecko-praktickou oblast vyučování.

Evoluce Země a dějiny lidské kultury

V intenzivním kurzu získá student přehled o vývoji Země a lidské kultury. Evoluční pohled na vývoj planety, života a lidské kultury prohloubí pohledy vědy o duchu R. Steinera zejména v souvislosti s kapitolou "Vznik světa a člověka" z knihy "Tajná věda v nás". Historické skutečnosti a základní rysy kulturních epoch se prezentují metodou dějinné symptomatologie.

Základy evropské křesťanské kultury

V intenzivním kurzu získá student základní všeobecné znalosti o podstatě a vývoji křesťanství, Ježíši Kristu, o Starém i Novém zákoně, svátcích a podstatě kultu. Bude se zabývat kontextem raních průpovědí a možnostmi použití křesťanských obsahů ve vyučování. Seznámí se se způsoby práce s eticko-filosoficko-náboženskými otázkami ve vyučování waldorfské školy.

Metodické kurzy

Temperamenty

Na počátku metodicko-didaktického studia se propracovávají základy umělecky pojaté vyučovací metody. Cesta k ní vede přes znalost dětských temperamentů jako jednoho z možných hledisek pozorování individuálních charakteristik dítěte v souvislosti s celkem třídního kolektivu, počínaje otázkami individuální konstituce až po aplikovanou výchovnou a vyučovací opatření.

Učební plán

V přehledu se věnuje pozornost motivům a obsahům „waldorfského učebního plánu“ s důrazem na období třídního učitele. Důležitým hlediskem je především proměna učební látky a proměna metodických přístupů v jednotlivých fázích vývoje dítěte ve 2. sedmiletí.

Kreslení forem a počáteční vyučování psaní a čtení

Představují se a procvičují metodické zvláštnosti vyučování prvních tří let, a to na tématech kreslení forem (se cvičeními a podněty pro vyučování až do vyšších ročníků) a počátečního psaní a čtení.

Počáteční vyučování počtů a matematiky

Úvod do vyučování počtů a matematiky má na waldorfské škole specifickou podobu. Studenti se seznámí se základními metodickými postupy včetně jejich souvislostí s naukou o člověku.

Vyučování cizí řeči

V sérii přednášek se představí metody a cesty živého přístupu k fenoménu cizího jazyka, základní metodika vyučování cizího jazyka a motivy učebního plánu.

Vyprávění

Po přehledové části obsahů vyprávěcí látky doby třídního učitele se na exemplárních příkladech představí vyprávění vhodné pro konkrétní věk dítěte.

Druhá část vzdělávání

Základní kurzy:

Rudolf Steiner: Všeobecná nauka o člověku

Při probírání tohoto přednáškového cyklu se nebudou procházet pouze různé oblasti lidské bytosti. Studenti by měli zažít, že duševní, duchovní či fyzickou stránku člověka nelze pochopit jednou poznávací metodou, ale je nutné si vypracovat různé formy pozorování, uvažování a myšlení. Toto téma se probírá seminaristickou formou.

Sociální trojčlennost

Od waldorfského učitele se očekává, že vnímá současné společenské vývojové tendence a že vyvíjí cit pro nutné sociální změny. On sám je – svou účastí na samosprávě školy – ve své profesi subjektem sociálního utváření. Musí tedy poznat vznik waldorfské školy také ze stránky principu trojčlennosti sociálního organismu, aby dokázal posoudit jeho význam.

Léčebně pedagogické otázky výchovy a vyučování

Hlediska vypracovaná v tomto kurzu otevřou možnost dalších cvičení. Ta umožní, aby se budoucí učitel sžil s konkrétními požadavky kladenými dnes na pedagogiku, která se musí stále více stávat terapií.

Morálně etické otázky výchovy a vnitřní práce učitele

Intenzivní zabývání se waldorfskou pedagogikou a antroposofií přináší studentům mnoho zásadních eticko-filosoficko-náboženských otázek, s nimiž se musí naučit plodně pracovat. Práce učitele na waldorfské škole s sebou nese navíc nutnost intenzivní vnitřní práce. Student se seznámí s možnostmi a konkrétními metodami práce na sobě jak teoreticky, tak i v praktických podnětech.

Dějiny umění

V těsném kontextu s kulturními dějinami hovoříme o základních rysech umělecké tvorby lidstva, které jsou představeny vybranými příklady v časovém rozpětí od starověkého Egypta do novověku.

Metodické kurzy

Kurzy se zaměřují zejména na období práce třídního učitele, poskytují však základní výhled na vyučování středoškolského stupně.

Český jazyk

Kurz navazuje na úvod do vyučování mateřského jazyka. Věnuje se souvislostem probíraných obsahů s naukou o člověku a základním metodickým postupům v jednotlivých oblastech vyučování českého jazyka.

Počty a matematika

Metodická cesta počtů vede od počátečního vyučování počítání až k algebře a geometrii v období práce třídního učitele. Kurz navazuje na úvodní kurz k počátkům vyučování počtů a matematiky.

Dějepis

Kurz zprostředkuje základní pojednání hledisek pro vyučování dějepisu (symptomatologie), učební plán zejména 5.-8. třídy a způsob práce s biografii významných osobností ve vyšších ročnících základní školy.

Nauka o člověku, zvířatech a rostlinách

Přírodovědné vyučování začíná naukou o člověku a zvířatech ve 4. třídě. V tomto celku se propracují metodicko-didaktické postupy ve 4. až 6. třídě v návaznosti na témata z kurzu fenomenologie přírody v první části vzdělávání a s ohledem na zvláštnosti tohoto vyučování naznačené Rudolfem Steinerem v metodicko-didaktických přednáškách.

Nauka o člověku v 7. a 8. třídě

V přednáškách se rozvíjejí hlediska k produktivní a živé metodice pro toto vyučování. Kromě jiných se rozebírají tématické komplexy výživy člověka včetně historicko-kulturních souvislostí a anatomie a fyziologie lidského těla.

Fyzika

Metodika a didaktika tohoto vyučovacího předmětu se probere exeplárně na příkladu jedné oblasti v průběhu 6.-8. Třídy s výhledem na strukturu učebního plánu celého předmětu.

Chemie

Spolu s fyzikou představuje chemie oblast, v níž je možné nejlépe poznat základní metodické postupy v období dospívání. Na několik ilustrativních experimentů navazuje přehled učebního plánu pro 7. a 8. třídu.

Vlastivěda a zeměpis

Vzhledem k integrativnímu charakteru tohoto předmětu se od celkového výhledu na učební plán přejde zejména k příkladům z epoch ve 4.-6. třídě. Praktické doplnění může přinést umělecké ztvárnění pojednávaných témat.

Umělecká část vzdělávání

Umělecké vyučování v semináři se zaměřuje dvěma směry: práce na rozvoji obecných tvůrčích schopností budoucích učitelů a příprava v metodicko-didaktické oblasti práce třídního učitele.

Malování, kreslení

V úvodu studia se na základě pozorování a vlastní činnosti (malování) pracuje na fenomenologii barev, jejich vnitřních pohybech a smyslově-morálních kvalitách. Následně se rozvíjejí možnosti rozvedení barvy do konkrétní formy a motivu. Další cvičné řady maleb vzniknou k vyučování o rostlinách, zvířatech, během zeměpisného bloku pak ke krajinářským, geologickým a klimatologickým tématům.

Další cvičnou oblastí představuje kreslení na tabuli jako jednoho z důležitých umělecko-pedagogických nástrojů. Výběr témat obsáhne celou škálu od kresby pohádek až po věcné nákresy.

Modelování

V úvodním kurzu plastiky se školí základní tvůrčí schopnosti vnímání pomocí plastických cvičení s hlinou.

Eurytmie

Procesuálním charakterem eurytmie se podporují kroky k živému a plastickému myšlení a dále se podněcuje a harmonizuje fantazie a životní síly. Toto pohybové umění umožňuje hlubší prožívání a porozumění řeči a hudby.

Umělecké utváření řeči

V umělecké práci se pracuje na základech řeči - hláskách, rytmu, obrazotvornosti, tvorbě věty, verše i na stylových formách, a to sborově i individuálně.

Kurz slouží k seznámení se s epikou, lyrikou i dramatem pro věku přiměřenou řečovou práci s dětmi. Vlastní individuální cvičení je nezbytné.

Hudba

Ve všeobecných hodinách hudby se student stává hudebníkem i hudebním nástrojem zároveň. Přitom se rovněž položí základy pro praktickou hudební práci ve vyučování (především pro práci třídního učitele v hlavním vyučování). Stěžejními obsahy jsou pohyblivost zpěvu s ohledem na věková specifika, výstavba repertoáru s ukázkou zásoby písní, elementární dirigování (vedení zpěvu a třídního orchestru) a vzhled do učebního plánu výuky hudby. Hudební nabídku doplňují základy hry na flétnu pro práci třídního učitele.

Kurzy specifických témat

V každém víkendovém bloku a pravidelně v průběhu letní akademie budou zařazovány kurzy, která budou věnovány specifickým činnostem třídního učitele, sociální podobě a způsobům vedení waldorfské školy (např. způsob hodnocení, práce s rodiči a spolupráce v rámci učitelského kolegia, spolupráci škol v rámci waldorfského hnutí a další otázky, jež budou zařazeny na přání studentů).

Oborové vzdělávání

Oborové vzdělávání je zařazeno jako povinně volitelný předmět v závěru druhé části studia. Má formu dvou intenzivních víkendových kurzů. Každý student si na začátku druhé části studia vybere jeden z aktuálně nabízených oborů a uvede také náhradní obor (pro případ velmi malého počtu zájemců v oboru první volby).

Cizí jazyky

V kurzech, které vedou zkušení a praktikující učitelé jazyků, se studenti budou zabývat metodickými a didaktickými základy výuky jazyka v jednotlivých ročnících v oddělených skupinách (anličtina, němčina). Dále se studenti budou věnovat jednotlivým klíčovým obsahům (slovní zásoba, gramatika, cvičení, konverzace, literatura) a též praktickým cvičením umělecké mluvy. Získat by měli portfolio materiálů vhodných pro vyučování.

Hudba

Metodika oboru pro učitele hudby je pojímána jako rozšířené vzdělávání k již dosažené základní kvalifikaci. Zpracovávají se různé aspekty vyučování v jednotlivých ročnících.

Ruční práce

Základní dovednosti v různých technikách jsou předpokladem pro postupné zvládnutí samostatného utváření ručních prací. V závislosti na plánované kvalifikaci (přehled učebního plánu a rozpracování motivů jednotlivých ročníků) se probere kromě praktické činnosti též úvod do pletení, háčkování, šití (ruční i na stroji), tvorba stříhů (na panenky, zvířata, oblečení).

Tělesná výchova

Prakticko-tělocvičné a gymnastické vypracování učebního plánu s ohledem na nauku o člověku. Růst a vývoj dítěte je také spojen s pronikáním do okolního prostoru. To přináší nutnost, aby učitel tělesné výchovy vedl utváření tohoto procesu. Obor tělesné výchovy je spojením sportovních nároků s kvalitami a principy Bothmerovy gymnastiky. Bothmerova gymnastika je pohybovým cvičením na anthroposofickém základě. Vznikla z praktického pozorování a zkoumání tělesně-duševně-duchovního vývoje pohybu.

Umělecko-řemeslné vyučování

Tento kurz může sloužit pouze jako úvod do vyučování umělecko-řemeslných předmětů na waldorfské škole. Učitel, který se bude na své škole umělecko-řemeslnému vzdělávání později věnovat, bude mít možnost navázat na tento úvod v některém ze specializovaných seminářů.

Pedagogická praxe

První praxe

Uskutečňuje se v prvním roce semináře jako týdenní hospitace a slouží zejména k seznámení se s každodenní realitou waldorfské školy. K tomu může sloužit například provázení zvolené třídy celým školním dnem a vnímání charakteru kolegiálního vedení školy v učitelské konferenci. Na aktivní hospitaci v hlavním vyučování i v odborných hodinách navazuje písemně zpracované pozorování vybraného dítěte, které je předloženo provázejícímu učiteli i vedení semináře. Dále se očekává, že se praktikant aktivně účastní na některých částech hlavního vyučování (vypravování, rytmický úvod vyučování atd.). U již aktivních učitelů na waldorfské škole může mít praxe po dohodě vedení semináře s vedením příslušné školy individuální formu.

Druhá praxe

Uskutečňuje se v posledním roce semináře v rozsahu jednoho týdne. Studenti jsou již více seznámeni s metodikou a didaktikou a mohou samostatně připravovat a, po konzultaci s

mentorem, aktivně přebírat větší celky vyučování. Zároveň získají hlubší vhled do mnoha oblastí samosprávného vedení školy.

Úkoly a cíle:

1. Účast na celém hlavním a odborném vyučování. Každodenní vyučování menších celků i celého hlavního vyučování.
2. Písemná příprava vyučování (krátká analýza tématu, formulování výukového cíle, zdůvodnění zvolené cesty k jejich dosažení, nástin plánovaného průběhu vyučování).
3. Praktikant vytvoří písemnou zprávu o přípravě, provedení a reflexi vyučovací jednotky.

Zpráva z průběhu praxe

Praktikum je možné smysluplně uzavřít jen tehdy, když provázející učitel shrne podstatné rysy jeho průběhu v rozhovoru s praktikantem a v písemné podobě ve formě krátké zprávy. Tuto zprávu je nutné co nejdříve doručit vedení semináře tak, aby se mohly výsledky praktika stát základem rozhovoru se studentem o perspektivě jeho další přípravy a možném působení na waldorfské škole.

Způsoby hodnocení a zpětné vazby

Závěrečná práce

Studium semináře se uzavírá vypracováním závěrečné práce. K výběru témat z oblasti umělecko-praktické, umělecko-múzické či jazykové, anthropologicko-anthroposofické nebo metodické dochází v závěru druhého roku semináře. Průběh práce doprovází tutor z řad docentů semináře. Na konci vzdělávání dojde k veřejné prezentaci. Práce je zároveň předložena v písemné podobě.

Hodnocení

Hodnocení seminárních prací, závěrečné práce rozlišuje tři možné výsledky:

- a) práce odpovídá požadavkům v mimořádné míře;
- b) práce odpovídá požadavkům;
- c) práce neodpovídá požadavkům.

Požadovaná účast na vzdělávání

Úspěšné ukončení studia předpokládá pravidelnou a úplnou účast na výuce. Ze zdravotních či vážných osobních důvodů, které jsou řádně omlouveny, je možné individuální řešení.